

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

II. ÚS 225/2023-29

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Ľuboša Szigetiho, zo sudkyne Jany Laššákovej (sudkyňa spravodajkyňa) a sudcu Petra Molnára v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ]

[REDAKOVANÉ], zastúpenej advokátkou [REDAKOVANÉ] proti postupu Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom (teraz Okresného súdu Trenčín) v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 281/2013 (teraz pod sp. zn. NM-6 C 281/2013) takto

rozhodol:

1. Postupom Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 281/2013 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky a právo na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd.
2. Okresnému súdu Trenčín **prikazuje**, aby v konaní sp. zn. NM-6 C 281/2013 konal bez zbytočných prietáhov.
3. Sťažovateľke **priznáva** finančné zadosťučinenie v sume **1 500 eur**, ktoré **je** Okresný súd Trenčín **povinný** zaplatiť jej do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.
4. Sťažovateľke **priznáva** náhradu trov právneho zastúpenia v sume **442,38 eur**, ktorú **je** Okresný súd Trenčín **povinný** zaplatiť právnej zástupkyňi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť a skutkový stav veci

1. Sťažovateľka sa ústavnou sťažnosťou doručенou ústavnému súdu 11. apríla 2023 domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietáhov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva na prerokovanie veci v primeranej lehote podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) postupom Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom (ďalej aj „okresný súd“) v konaní vedenom pod sp. zn. 6 C 281/2013 (ďalej len „napadnuté konanie“). Sťažovateľka tiež navrhuje, aby ústavný súd vydal nález, ktorým by okresnému súdu prikázal konať v napadnutom konaní bez zbytočných prietáhov, priznal jej finančné zadosťučinenie v sume 5 000 eur a náhradu trov konania pred ústavným súdom.

2. Ústavný súd uznesením č. k. II. ÚS 225/2023-8 z 26. apríla 2023 prijal podľa § 56 ods. 5 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) na ďalšie konanie ústavnú sťažnosť sťažovateľky v celom rozsahu.

3. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka sa návrhom doručeným okresnému súdu 30. októbra 2013 domáhala určenia otcovstva a úpravy rodičovských práv a povinností k maloletému dieťaťu, ako aj určenia výživného pre maloleté dieťa. Návrh smeruje proti domnelému otcovi, ktorý je občanom Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska (ďalej len „Spojené kráľovstvo“).

II.

Argumentácia sťažovateľky

4. Sťažovateľka v ústavnej sťažnosti uvádza, že napadnuté konanie, ktoré si podľa povahy veci vyžaduje mimoriadnu starostlivosť, trvá už viac ako 9 rokov. Namieta dĺžku napadnutého konania a skutočnosť, že okresný súd vo veci doteraz meritórne nerozhodol. Nariadené pojednávania boli pravidelne odročované. Dňa 28. apríla 2017 sa vykonal výsluch domnelého otca, z ktorého je podľa sťažovateľky zrejmé, že domnelý otec uznal otcovstvo k maloletému, priznal, že posielal na neho aj peniaze, a súhlasil s tým, aby sa pojednávanie konalo za jeho neprítomnosti. Od výsluchu domnelého otca okresný súd nevykonal žiadny relevantný úkon smerujúci k rýchlemu prejednaniu veci.

5. Sťažovateľka uvádza, že neprispela k prietahom ani spomaleniu postupu okresného súdu. Sama oznamovala aktuálne adresy domnelého otca a na základe výzvy včas predložila požadované dokumenty. Prietahy v napadnutom konaní sú podľa jej názoru spôsobené výlučne nečinnosťou okresného súdu. Vo vzťahu k finančnému zadosťučineniu sťažovateľka uviedla, že neúmerná dĺžka

napadnutého konania má dopad na jej psychickú stránku, ale predovšetkým na potreby maloletého dieťaťa.

III.

Vyjadrenie okresného súdu a replika sťažovateľky

6. V podaní doručenom ústavnému súdu 8. júna 2023 predseda okresného súdu poskytol chronologický popis úkonov okresného súdu. Zároveň uviedol, že okresný súd vo veci konal, o čom svedčí množstvo vykonaných procesných úkonov a nariadených pojednávaní. Ide o vec s cudzím prvkom, kde bol objektívne problém s vybavovaním dožiadaní, ako aj so zisťovaním adresy domnelého otca, ktorú nepoznala ani sťažovateľka. To negatívne ovplyvnilo možnosť vykonať vo veci ďalšie potrebné dôkazy a zo strany zákonnej sudkyne vo veci meritórne rozhodnúť. Predmetná vec bola predsedom súdu dlhodobo sledovaná, pokiaľ ide o plynulosť konania, avšak v jeho kompetencii nie je zasahovať do rozhodovacej činnosti zákonného sudcu. Vyjadril názor, že k určitým prieťahom došlo v období dlhodobej práceneschopnosti zákonnej sudkyne, avšak táto hneď po skončení práceneschopnosti vo veci začala konať. Tiež vyjadril názor, že výška požadovaného finančného zadosťučinenia nie je primeraná. Pripojil tiež vyjadrenie zákonnej sudkyne, ktorá po podrobnejšom opise úkonov okresného súdu poukázala na rozsah súdneho spisu, ktorý má viac ako 1500 strán a rozsiahle prílohy, ako aj množstvo jej pridelených spisov, čo jej bránilo robiť úkony v napadnutom konaní. Tiež poukázala na skutočnosť, že dĺžka napadnutého konania je ovplyvnená aj tým, že sťažovateľka oznámila adresu, na ktorej sa už domnelý otec nezdržiaval.

7. V rámci repliky sťažovateľka v podaní doručenom ústavnému súdu 10. júla 2023 zopakovala argumenty uvedené v ústavnej sťažnosti, ktoré podľa jej názoru preukazujú prieťahové konanie okresného súdu, a trvá na tom, že okresný súd od výsluchu otca v Spojenom kráľovstve nevykonal žiadny relevantný úkon smerujúci k rýchlemu prejednaniu veci. Nečinnosťou okresného súdu tak boli porušené práva sťažovateľky a maloletého dieťaťa.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

8. Ústavný súd podľa § 58 ods. 3 zákona o ústavnom súde upustil v danej veci od ústneho pojednávania, pretože po oboznámení sa s ústavnou sťažnosťou a so stanoviskami účastníkov konania dospel k názoru, že od neho nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci.

9. Predmetom konania pred ústavným súdom po prijatí ústavnej sťažnosti na ďalšie konanie je rozhodovanie o tom, či postupom okresného súdu v napadnutom konaní a jeho nečinnosťou došlo k porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prieťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a práva podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru.

10. Ústavný súd si pri výklade základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov garantovaného v čl. 48 ods. 2 ústavy osvojil judikatúru Európskeho súdu pre ľudské práva (ďalej len „ESLP“) k čl. 6 ods. 1 dohovoru, pokiaľ ide o právo na prejednanie záležitosti v primeranej lehote, preto v obsahu týchto práv nemožno vidieť zásadnú odlišnosť (I. ÚS 132/03, IV. ÚS 105/07, IV. ÚS 90/2010, II. ÚS 123/2022). Účelom základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných prietahov je odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia všeobecného súdu. Samotným prerokovaním veci na súde sa právna neistota osoby domáhajúcej sa rozhodnutia neodstráni. K vytvoreniu želateľného stavu, t. j. stavu právnej istoty, dochádza zásadne až právoplatným rozhodnutím súdu alebo iným zákonom predvídaným spôsobom, ktorý znamená nastolenie právnej istoty inak ako právoplatným rozhodnutím súdu (IV. ÚS 221/04, III. ÚS 154/06, II. ÚS 438/2017, II. ÚS 118/2019). Základnou povinnosťou súdu a sudcu je preto zabezpečiť taký procesný postup v súdnom konaní, ktorý čo najskôr odstráni stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa účastník obrátil na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

11. Pri posudzovaní otázky, či v súdnom konaní došlo k zbytočným prietahom v konaní, a tým aj k porušeniu základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy, ústavný súd v súlade so svojou doterajšou judikatúrou (I. ÚS 41/02, III. ÚS 111/02, IV. ÚS 99/07) zohľadňuje tri základné kritériá, ktorými sú právna a faktická zložitost' veci, o ktorej súd rozhoduje, správanie účastníka súdneho konania a postup samotného súdu. V súlade s judikatúrou ESLP ústavný súd v rámci prvého kritéria prihliada aj na predmet sporu (povahu prerokúvanej veci) v posudzovanom konaní a jeho význam pre sťažovateľov (rozsudok ESLP vo veci Záborský a Šmáriková proti Slovenskej republike; aj IV. ÚS 187/07, III. ÚS 241/2017, I. ÚS 477/2020, II. ÚS 573/2022). Podľa rovnakých kritérií postupoval ústavný súd aj v danom prípade.

12. Pokiaľ ide o kritérium, ktorým je právna a faktická zložitost' veci, ústavný súd vo vzťahu k posudzovanému konaniu konštatuje, že po právnej stránke možno danú vec považovať za štandardnú, nijako sa nevymykajúcu bežnej rozhodovacej činnosti všeobecných súdov (konanie o určenie otcovstva a úpravu práv a povinností k maloletému dieťaťu). Keďže za otca dieťaťa bol označený štátny občan Spojeného kráľovstva, právna úprava relevantná na rozhodovanie je v porovnaní s prípadmi určovania otcovstva muža, ktorý je občanom Slovenskej republiky, komplikovanejšia, rozhodne však nie mimoriadne zložitá. Ustanovenia zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom a procesnom v znení neskorších predpisov vzhľadom na konkrétne okolnosti prejednávanej veci jednoznačne v tomto prípade odkazujú na použitie slovenského právneho poriadku (§ 23 a § 24 citovaného zákona). Relevantná právna úprava je teda obsiahnutá v zákone č. 36/2005 Z. z. o rodine a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

13. Po faktickej stránke ide o zložitejšiu vec, o konanie s prítomnosťou cudzieho, resp. medzinárodného prvku, kde domnelý otec dieťaťa je cudzí štátny príslušník. Takýto medzinárodný prvok v konaní môže mať za následok zdĺhavosť konania, pretože vykonávanie všetkých úkonov si vyžaduje súčinnosť s orgánmi cudzieho štátu, preklady písomností do cudzieho jazyka a určovanie termínov pojednávaní s dostatočným predstihom. Na tieto skutočnosti ako okolnosti s časovou náročnosťou poukázal aj predseda okresného súdu vo svojom vyjadrení.

V posudzovanom prípade zvýšené nároky na procesnú činnosť vyvolala aj opakovaná potreba zisťovania adresy pobytu domnelého otca. Posudzovanú dĺžku konania však v danom prípade nebolo možné pripísať iba zložitosti veci, ale, ako to bude v ďalšom vyhodnotené, správaniu (postupu) okresného súdu.

14. Povaha prerokúvanej veci, ktorou je určenie otcovstva k maloletému dieťaťu a úprava práv a povinností rodičov k dieťaťu, je osobitne citlivou statusovou záležitosťou spojenou s osobou maloletého dieťaťa (otázka určenia otcovstva, predovšetkým však otázka výživného pre maloleté dieťa) a ako taká si vyžaduje osobitný dôraz na rýchly a efektívny postup okresného súdu (III. ÚS 183/08, III. ÚS 225/2013).

15. Pri hodnotení podľa ďalšieho kritéria, teda správania sťažovateľky v preskúmvanej veci, ústavný súd pri posudzovaní otázky, či a z akých dôvodov došlo v tomto konaní k zbytočným priet'ahom, prihliadol pri úvahe o výške finančného zadosť'učinenia na skutočnosť, že sťažovateľka neposkytla (nemala) správne informácie o pobyte domnelého otca, na čo správne poukázala aj zákonná sudkyňa vo svojom vyjadrení (napr. III. ÚS 380/2011, II. ÚS 430/2020, II. ÚS 138/2021). Ústavný súd už v minulosti judikoval, že na súd nemožno prenášať zodpovednosť za prekážky v plynulosti konania (ako sú napr. neznámy pobyt žalovaného účastníka konania), t. j. za to, čo patrí medzi procesné povinnosti predovšetkým účastníka konania, ktorý sa na súd s príslušným návrhom na rozhodnutie súdu obrátil (I. ÚS 89/02).

16. Tretím hodnotiacim kritériom, podľa ktorého ústavný súd zisťoval, či došlo k porušeniu označených práv sťažovateľky, bol postup samotného okresného súdu. Z doteraz uvedeného je zrejmé, že napadnuté konanie pred okresným súdom trvá takmer 10 rokov bez vydania meritórneho rozhodnutia. Takýto stav konania a jeho dĺžku treba už samy osebe považovať za neprimerané, ústavnoprávne neakceptovateľné, a teda za nezlučiteľné s imperatívom ustanoveným v čl. 48 ods. 2 ústavy, resp. v čl. 6 ods. 1 dohovoru. Vzhľadom na celkovú dĺžku konania ústavný súd hodnotí napadnuté konanie ako konanie poznačené zbytočnými priet'ahmi bez potreby vyhodnocovania jednotlivých čiastkových úkonov okresného súdu.

17. Ústavný súd najmä s prihliadnutím na zjavne neprimeranú celkovú dĺžku konania, ktoré si vyžaduje osobitný dôraz na rýchly a efektívny postup súdu, dospel k záveru, že postupom okresného súdu v napadnutom konaní bolo porušené základné právo sťažovateľky podľa čl. 48 ods. 2 ústavy a právo podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru (bod 1 výroku tohto nálezu).

V.

Prikázanie vo veci konať a primerané finančné zadosť'učinenie

18. S účinnosťou od 1. júna 2023 vstúpili do platnosti viaceré zmeny v organizácii všeobecných súdov, ich príslušnosti a obvodov (tzv. nová súdna mapa). Podľa § 181 ods. 1 zákona č. 371/2004 Z. z. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky a o zmene zákona č. 99/1963 Zb. Občiansky súdny poriadok v znení neskorších predpisov prechádza od 1. júna 2023

výkon súdnictva, všetky práva a povinnosti vrátane správy majetku štátu, práv a povinností z pracovnoprávných vzťahov a štátnozamestnaneckých vzťahov a iných právnych vzťahov a práv a povinností z osobitných vzťahov sudcov a prísediacich z radov občanov k štátu z Okresného súdu Nové Mesto nad Váhom na Okresný súd Trenčín.

19. Podľa § 133 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde ak porušenie práv alebo slobôd vzniklo nečinnosťou, ústavný súd môže prikázať, aby ten, kto tieto práva alebo slobody porušil, vo veci konal. Ústavný súd v nadväznosti na výrok uvedený v bode 1 výrokovej časti nálezu v záujme efektívnosti poskytnutej ochrany sťažovateľke prikázal Okresnému súdu Trenčín, aby v napadnutom konaní (teraz vedenom pod sp. zn. NM-6 C 281/2013, pozn.), v ktorom nebolo v čase rozhodovania ústavného súdu o sťažnosti sťažovateľky právoplatne rozhodnuté, konal bez zbytočných prieťahov (bod 2 výroku tohto nálezu).

20. Podľa čl. 127 ods. 3 ústavy ústavný súd môže svojím rozhodnutím, ktorým vyhovie sťažnosti, priznať tomu, koho práva podľa odseku 1 boli porušené, primerané finančné zadosťučinenie. Podľa § 133 ods. 3 písm. e) zákona o ústavnom súde ak ústavný súd ústavnej sťažnosti vyhovie, môže priznať sťažovateľovi primerané finančné zadosťučinenie, ak o to požiadal. Z § 123 ods. 2 zákona o ústavnom súde vyplýva, že ak sa sťažovateľ domáha primeraného finančného zadosťučinenia, musí uviesť rozsah, ktorý požaduje, a z akých dôvodov sa ho domáha.

21. Sťažovateľka sa domáha priznania primeraného finančného zadosťučinenia proti okresnému súdu v sume 5 000 eur, pričom poukazuje predovšetkým na celkovú dĺžku napadnutého konania a negatívne dopady na sťažovateľku a maloleté dieťa.

22. Cieľom finančného zadosťučinenia je dovŕšenie ochrany porušeného základného práva v prípadoch, v ktorých sa zistilo, že k porušeniu došlo spôsobom, ktorý vyžaduje poskytnutie vyššieho stupňa ochrany, nielen vyslovenie porušenia, prípadne príkaz na ďalšie konanie bez pokračujúceho porušovania základného práva (IV. ÚS 210/04, I. ÚS 257/08, IV. ÚS 302/2020). Podľa názoru ústavného súdu v tomto prípade prichádza do úvahy priznanie finančného zadosťučinenia. Pri rozhodovaní o primeranom finančnom zadosťučinení ústavný súd vychádza zo zásad spravodlivosti aplikovaných aj EŠLP, ktorý spravodlivé finančné zadosťučinenie podľa čl. 41 dohovoru priznáva so zreteľom na konkrétne okolnosti prípadu.

23. Berúc do úvahy najmä charakter predmetu konania, obdobie právnej neistoty sťažovateľky a všetky okolnosti daného prípadu, majú na pamäti, že cieľom priznania primeraného finančného zadosťučinenia je len zmiernenie ujmy pociťovanej z porušenia základných práv alebo slobôd zaručených ústavou, resp. záväznou medzinárodnou zmluvou a že samotné deklarovanie porušenia uplatnených práv implicitne zahŕňa aj satisfakčný prvok (napr. III. ÚS 204/2021), považoval ústavný súd priznanie sumy 1 500 eur za finančné zadosťučinenie primerané konkrétnym okolnostiam napadnutého konania (bod 3 výroku tohto nálezu).

VI.

Trovy konania

24. Podľa § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde môže ústavný súd v odôvodnených prípadoch podľa výsledku konania uložiť niektorému účastníkovi konania, aby úplne alebo sčasti uhradil inému účastníkovi konania alebo štátu trovy konania. Sťažovateľka si uplatnila nárok na náhradu trov konania pred ústavným súdom za dva úkony právnej služby.

25. Ústavný súd priznal sťažovateľke náhradu trov konania z dôvodu právneho zastúpenia advokátom podľa § 11 ods. 3 a § 13a ods. 1 písm. a) a c) vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov pozostávajúcu z odmeny advokáta za dva úkony právnej služby (prevzatie a príprava zastúpenia, podanie ústavnej sťažnosti). Za tieto úkony uskutočnené v roku 2023 patrí odmena v sume dvakrát po 208,67 eur a režijný paušál v sume dvakrát po 12,52 eur. Celkove teda trovy právneho zastúpenia predstavujú sumu 442,38 eur (bod 4 výroku tohto nálezu).

26. Priznanú náhradu trov konania je Okresný súd Trenčín povinný uhradiť na účet právnej zástupkyne sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 ods. 1 Civilného sporového poriadku).

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 9. augusta 2023

Luboš Szigeti
predseda senátu